

## ЛІТЕРАТУРА

1. Primack R. B. Essentials of Conservation Biology. Sunderland : Sinauer Associates, 2014. 603 p.
2. Мазур О. Є. Наука як ціннісна система в умовах глобальних викликів. Філософські обрії. 2020. № 43. С. 82–94.
3. Rands M. R. W. et al. Biodiversity Conservation: Challenges Beyond 2010. Science. 2010. Vol. 329. P. 1298–1303.
4. Berkes F. Sacred Ecology: Traditional Ecological Knowledge and Resource Management. Philadelphia : Taylor & Francis, 1999. 232 p.
5. Rolston H. Environmental Ethics: Duties to and Values in the Natural World. Philadelphia : Temple University Press, 1988. 391 p.

**Руслан СИМЧАК**

*Кандидат хімічних наук, доцент,  
Тернопільський національний педагогічний університет  
імені Володимира Гнатюка  
symchak@tnpu.edu.ua*

**Олеся КРИЦЬКА**

*Здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,  
Тернопільський національний педагогічний університет  
імені Володимира Гнатюка,  
Тернопіль, Україна  
olesiakrytska@gmail.com*

## АКСІОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Сучасний етап розвитку суспільства характеризується загостренням екологічних проблем глобального рівня, що істотно впливають на умови існування та якість життя людей. У цих умовах особливого значення набуває екологічна освіта, ключовою метою якої є формування екологічно відповідальної особистості, здатної приймати обґрунтовані рішення та діяти відповідно до принципів сталого розвитку.

Разом із тим сучасна система освіти дедалі більше спрямовується не лише на засвоєння знань, а й на формування ціннісних орієнтацій. У зв'язку з цим проблему розвитку екологічної компетентності доцільно розглядати в контексті аксіологічного підходу, який зосереджується на формуванні ціннісного ставлення особистості до природи, суспільства та результатів власної діяльності.

У сучасному освітньому просторі екологічна компетентність є однією з ключових, необхідних для успішного функціонування в умовах глобальних екологічних викликів. Її формування є важливою складовою підготовки

здобувачів освіти, оскільки саме рівень екологічної культури та екологічної свідомості визначає готовність людини до відповідальної взаємодії з довкіллям. Вона охоплює не лише систему екологічних знань, а й практичні вміння, навички, ціннісні орієнтації, мотивацію та здатність до прийняття екологічно виважених рішень [1].

Особливого значення у формуванні екологічної компетентності набуває аксіологічний підхід, який ґрунтується на усвідомленні освіти як процесу формування системи цінностей особистості. У межах такого підходу природа сприймається не виключно як ресурс для задоволення потреб людини, а як самостійна цінність, що потребує збереження та дбайливого ставлення [1].

Розвиток екологічної компетентності нерозривно пов'язаний зі становленням екологічної свідомості здобувачів освіти. Екологічна свідомість характеризує здатність людини розуміти взаємозалежність між людською діяльністю та станом довкілля, аналізувати наслідки антропогенного впливу на природне середовище й усвідомлювати особисту відповідальність за охорону та раціональне використання природних ресурсів [2, 3].

Суттєве значення у впровадженні аксіологічного підходу мають гуманістичні цінності. До ключових із них належать відповідальне ставлення до довкілля, шанобливе ставлення до життя, прагнення до гармонійної взаємодії людини з природою, усвідомлення важливості природних ресурсів і дотримання засад сталого розвитку. Саме ці ціннісні орієнтири формують поведінку особистості та її готовність діяти екологічно відповідально. У ході освітнього процесу здобувачі освіти мають не лише засвоювати знання про екологічні виклики, а й розуміти значущість власної участі у подоланні таких проблем.

Суттєвого значення набуває впровадження компетентнісного підходу, який орієнтує освітній процес на практичне застосування знань та формування здатності діяти в реальних життєвих ситуаціях. Екологічна компетентність формується ефективніше за умов активного залучення здобувачів освіти до практичної діяльності: виконання екологічних проєктів, участі в природоохоронних акціях, дослідницькій роботі, спостереженнях за станом навколишнього середовища та волонтерських ініціативах. Практична діяльність сприяє формуванню особистісного досвіду взаємодії з природою та закріпленню екологічних цінностей [1].

Не менш важливим є використання інтерактивних методів навчання, які стимулюють критичне мислення, самостійність та активну пізнавальну діяльність здобувачів освіти. Дискусії, проблемне навчання, кейс-методи, тренінги, моделювання екологічних ситуацій та міждисциплінарні проєкти сприяють формуванню вмінь аналізувати екологічні проблеми, прогнозувати

можливі наслідки людської діяльності та знаходити шляхи їх розв'язання. Такі методи дозволяють не лише засвоїти теоретичний матеріал, а й сформувати особистісне ставлення до екологічних проблем сучасності.

Важливим аспектом формування екологічної компетентності є міждисциплінарний характер екологічної освіти. Екологічна проблематика інтегрує природничі, соціальні, економічні та гуманітарні знання, що сприяє комплексному розумінню взаємозв'язків між людиною, суспільством і природою. Саме міждисциплінарний підхід дозволяє сформувати цілісне бачення екологічних проблем та усвідомлення необхідності їх вирішення на основі принципів сталого розвитку [2].

Аксіологічні засади формування екологічної компетентності передбачають поєднання знаннєвого, діяльнісного та ціннісного компонентів освіти. Формування екологічно компетентної особистості можливе лише за умови розвитку екологічної свідомості, гуманістичних цінностей, відповідального ставлення до природи та готовності до практичної природоохоронної діяльності. Саме аксіологічний підхід забезпечує перехід від формального засвоєння екологічних знань до усвідомленого й ціннісно орієнтованого ставлення людини до довкілля.

## ЛІТЕРАТУРА

1. Ліпич І. І. Екологічна компетентність як продукт екологічної освіти та екологічного виховання. *Філософія і політологія в контексті сучасної культури*. 2016. Вип. 3 (12). С. 107–112.
2. Rofiqi A. Environmental literacy research trends in education: A systematic literature review. *Assimilation: Indonesian Journal of Biology Education*. 2024. Vol. 7, no. 2. P. 81–94. URL: <https://doi.org/10.17509/aijbe.v7i2.69055>.
3. Xiong Z., Song Y., Zhu R. Pedagogical Strategies for Teaching Environmental Literacy in Secondary School Education: A Systematic Review. *Sustainability*. 2025. Vol. 17, no. 20. P. 9104. URL: <https://doi.org/10.3390/su17209104>.

**Інна КРАВЧЕНКО**

*Здобувачка третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,  
Тернопільський національний педагогічний університет  
імені Володимира Гнатюка,  
Тернопіль, Україна  
kravcenkoi126@gmail.com*

## ЦІННІСТЬ СУЧАСНОЇ НАУКИ В СОЦІАЛЬНІЙ СФЕРІ

Наука давно є невід'ємною частиною соціальної сфери і виступає своєрідним демігуром соціальної реальності. Вона відіграє одну з ключових ролей, оскільки дає емпіричні дані і активно впливає на суспільство, його